

Карлова В. О.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ЛІНГВОАНТРОПОГЕНЕЗ І ЙОГО ВІДОБРАЖЕННЯ У РЕЛІКТАХ ДАВНЬОЇ ХУДОЖНЬОЇ СВІДОМОСТІ

У статті розглядається проблема формування первісного мислення та його відображення у реліктах давньої художньої свідомості. Аналізуються погляди дослідників щодо питання синкретизму давньої свідомості, пов'язаної з віруваннями, міфологічним світосприйняттям та життєвим ладом первісної людини. Наводиться давньосаксонська культурна пам'ятка "Беовульф" як артефакт давньої художньої свідомості.

Ключові слова: давня художня свідомість, синкретизм, давньосаксонська поема "Беовульф".

Лінгвоантропогенез як науковий напрям продовжує досліджувати питання взаємозв'язків мови і давньої свідомості, які домінують у сучасних працях лінгвістів, зокрема і когнітивного спрямування. Найбільш дискусійною з-поміж решти (С. Максименко, Є. Причепій, А. Черний) залишається проблема розкриття природи свідомості, адже вона не відразу стала такою, якою вона є тепер, а здолала тривалий шлях свого суспільно-історичного розвитку. Поступово розвинулися форми людського мислення, тісно пов'язані з розвитком мови, з її багатим словником і розвиненою граматичною будовою [2, с. 35].

Дослідники припускають (С. Максименко), що у процесі праці і на її ґрунті в людини виникала нова мета і мотиви діяльності, формувалися різноманітні виробничі, технічні, пізнавальні, наукові, естетичні та ін. потреби й інтереси. Суперечливі суспільні відносини людей визначають і суперечливий характер розвитку їх свідомості. Завдяки цьому стає можливим продовження розвитку людського роду, його історії, яка складається з численних історій розвитку окремих людей кожного нового покоління. Водночас, пише С. Максименко, історичний розвиток людей створює передумови для індивідуального розвитку людської особистості, її свідомості [2, с. 37]. Остання стала об'єктом вивчення в багатьох гуманітарних науках, зокрема і в когнітивній лінгвістиці з актуалізацією антропоцентричного вектору її розвитку. Така постановка проблеми зумовлює актуальність даної статті, яка потребує глибшого аналізу лінгвоантропогенезу загалом шляхом визначення етапів еволюції первісної свідомості та їх відображення у давніх реліктах художньої та міфопоетичної творчості, однією з яких є давньоанглійська поема "Беовульф".

Проблема антропогенезу в різні часи неодноразово висвітлювалася у працях з філософії (Т. Гекслі, Е. Кассіер, К. Маркс), психології (Тейяр де Шарден П.), релігії (А. Черний), культурології (С. Пуфендорф, Е. Тайлор) та безпосередньо в лінгвістиці (В. Гумбольдт, О. Потєбня, Дж. Лакофф).

Усі науковці, які досліджували антропогенез, одностайні у своїх припущеннях про те, що зв'язок людини з природою був синкретичним, і саме це визначає характер мислення людини на ранніх етапах еволюції людської свідомості, що неодмінно відобразилося в мові [2, с. 38–39].

Мета статті: простежити еволюцію людського мислення шляхом його відображення у реліктах давньої художньої свідомості.

Завдання:

– проаналізувати позиції дослідників щодо характеру первісного мислення людини;

– визначити аспекти сприйняття первісною людиною явищ навколишнього середовища;

– розкрити специфіку первісних вірувань та творчості давньої людини;

– простежити етапи розвитку міфологічної свідомості людини;

– прокоментувати зміст давньоанглійської поеми “Беовульф” у контексті розгляду цієї пам’ятки як артефакту давньої художньої свідомості.

Свідомість людини первісної епохи, за спостереженнями С. Токарева, характеризується, по-перше, високим ступенем злитості з природою: сили природи ще не протиставляються людині, а перебувають із нею в таємничому зв’язку [5, с. 568]. По-друге, вчений вважає, що важливою характеристикою первісної свідомості була також злитість індивіда з колективом, одноплемінниками, з “ми”. Людство зуміло вижити, зберегтись як вид і забезпечити своє існування на початку своєї історії завдяки невпинно зростаючій його спроможності до об’єднання зусиль на основі максимального обмеження потреб та інтересів окремого індивіда і суворого дотримання пріоритету роду, колективу, завдяки розчиненню окремої людської істоти в колективі, її абсолютній соціалізації [5, с. 570].

Головним інформаційним каналом первісної культури у зв’язку з відсутністю писемності, на думку С. Токарева, була трудова діяльність. Засвоєння і передача смислу трудових операцій відбувалися в невербальній формі, тобто без слів. Третьою важливою характеристикою свідомості первісної людини було домінування образно-емоційних, інтуїтивних моментів у мисленні, що найяскравіше зафіксовано в міфологічній картині світу [5, с. 573].

Учені, які займалися дослідженнями первісного суспільства та його свідомості, одноголосно зазначають, що основною ознакою первісної культури був синкретизм (від грецьк. “поєднання”), під яким розуміють відсутність диференціації її форм на науку, релігію, мистецтво. Усі сфери тісно пов’язані з розмаїттям форм практичного життя первісної людської спільноти [8, с. 273], що існувала у синкретичному зв’язку з природою, не розділяючи себе від неї, а навпаки, об’єднуючи та звеличуючи її.

На думку С. Токарева, тиск первісного колективу на індивіда був значний, а тому індивідуальне “я” там не мало самостійного значення і цінності. На початку своєї історії людина, підпадаючи під жорсткий тотальний вплив суспільних норм, здатних заблокувати будь-які прояви індивідуалізації, була переважно лише соціальною істотою [5, с. 320].

При цьому вчений наголошує, що “на місце інстинкту самозбереження, який був головною детермінантою мотиваційної сфери поведінки члена первісного ладу, приходить система табу, яка засновувалась винятково на забороні. Табу блокували асоціальні прояви тваринних інстинктів та охороняли життєво важливі для існування роду засади колективного життя: недопущення кровноспоріднених статевих зв’язків, порядок розподілу їжі, недоторканість особи вождя тощо. Табуїтивні заборони ніколи не супроводжувалися відповідними поясненнями їх необхідності. Пояснити це можна лише надзвичайно низьким рівнем розвитку свідомості та мови первісної людини, рівня її здатності до рефлексії, який не перевищував рівня трирічної дитини. Страх [...] був першим елементарним проявом соціальної регуляції в первісному суспільстві” [6, с. 570].

Крім того, у рамках цього суспільства діяв і інший важливий механізм соціальної регуляції – сором – групове почуття, що передбачало постійне озирання індивіда на оточуючих. Увесь світ уявлявся первісній людині у вигляді категоріальної опозиції “вони” / “ми”. Культура від самого початку існування соціуму і протягом всієї

первісної епохи щодо окремого індивіда мала, насамперед, репресивний та обмежувальний характер [6, с. 578].

Засвоєння та передача необхідних зразків поведінки здійснювались шляхом показу та копіювання, передавались від покоління до покоління, перетворюючись на утверджений ритуал. Усе життя первісної людини проходило у виконанні ритуальних обрядів та процедур, які, не маючи раціонального пояснення, набували магічного характеру. Ритуали становили особливі символічні дії, що забезпечували емоційно-сміслову ототожнення індивіда зі своїм родом, передачу досвіду, згуртування роду і релігійно-магічний вплив на різні явища й обставини (ритуал ініціації) [4, с. 39].

За спостереженнями С. Рейнак (1858–1932), мистецтво на ранніх етапах розвитку людства можна розглядати як своєрідну магічну форму інобуття реальності, що є підставою для розгляду теорії магічного походження мистецтва, яка вважається найбільш поширеною та визнаною. Згідно з цією теорією, першими митцями були шамани, а твори мистецтва – зображення тварин, на яких вони вражені списами чи стрілами – символізували успіх у полюванні тощо [14, с. 115].

С. Токарев розділяє думку С. Рейнак і трактує мистецтво як універсальну мову духовного життя первісного суспільства, що виражало колективний погляд на світ, а не на особисті погляди авторів художніх творів. Мистецтво як засіб вираження духовного життя первісної людини було безпосередньо вплетене у практичне життя. Тому ритуальні маски, статуетки, натільні та наскальні малюнки ніколи не виконували властиві їм функції для своїх творців, тобто не розглядалися як витвори мистецтва. Для первісної людини художня функція в них була нівельованою, і тому сьогодні, сприймаючи їх як мистецтво і відносячи до арсеналу художньої культури людства, сам термін “первісне мистецтво” слід уживати зі значною мірою умовності [6, с. 432].

На особливу увагу в мистецтві, за спостереженнями С. Л. Франка, заслуговує образотворче, адже воно було вершиною первісного синтезу людської діяльності і починалося зі знаково-символічних зображень. Приблизно таке ж ідеологічне навантаження мав танок, який міг бути ритуальним та побутовим, мисливським і військовим, чоловічим або жіночим, імітував сцени господарської діяльності, статевих відносин тощо. Більшість витворів первісного мистецтва пов’язана з образами тварин – мамонти, бізони, олені. Що стосується зображень людини, то за кількістю пам’яток, що дійшли до наших днів, вони посідають друге місце [9, с. 49]. Причому більшість з них – це зображення жінки, що зумовлено, насамперед, тривалим домінуванням матріархату в історії первісного суспільства. Цю гіпотезу сформулювали свого часу Ж.-Ф. Лафіто, І. Я. Бахофен та Л. Г. Морган, суть якої ґрунтується на тому, що жінка була продовжувачем роду і традицій, а відтак, – берегинєю ритуальних секретів і племінної моралі [9, с. 184].

З цих спостережень науковців видно, що наскальні малюнки та ритуальні танці виступали способом розширення, подвоєння реальності, спробою побудувати бажану для людини реальність і контролювати її. Первісне мистецтво в його міфологічній оболонці було зорієнтоване не на надприродне, а на природні можливості людини, що поставали в її уяві [8, с. 234]. Воно існувало в тісному таємничому зв’язку з природою, адже використовувалися зображення тварин, тотеми, які слугували певними символами поклоніння давнього суспільства. Неможливо оминати магію, яка була включена в майже всі види діяльності, а також була тісно пов’язана з релігією.

У сучасній етнографічній, історичній, філософській та іншій літературі часто вживається термін “первісна релігія”, яку досліджував Е. Тайлор і виклав свої погляди у праці “Первісна релігія” (1871 р.). У давньому суспільстві ще не було релігії в повному розумінні цього поняття, як не було “первісної” держави, суду, війська,

церкви тощо. Тому слід пам'ятати про умовність терміна “первісна релігія”, на позначення якого учений пропонує вживати термін “первісні вірування” [4, с. 359].

Первісні вірування досить повно відображали уявлення давніх людей про навколишній світ. Давні вірування виконували такі суспільні функції: регулювали відносини між людьми в первісній общині, сприяли організації колективного виробничого процесу, регулювали розподіл здобутого продукту, утверджували первісну мораль, задовольняли духовні потреби суспільства. Окремої релігійної общини не існувало, вона була тотожна родовій общині. Демократичний характер роду відбивався на демократичному характері релігійного культу, який здійснювався всіма членами общини [4, с. 340].

Припускають, що первісні вірування зародилися до 40 тис. років тому, в останній період неандертальської доби. За іншими твердженнями, пише Е. Тейлор, це сталося значно пізніше – у кроманьйонську добу. Згідно з твердженнями австрійського етнографа, лінгвіста, богослова Вільгельма Шмідта (1868 –1954), усі релігії укорінені у так званому первісному монотеїзмі, якому були властиві уявлення про єдиного Бога, втілені у фетишизмі, тотемізмі. При цьому і до сьогодні погляди вчених розходяться в тому, які з форм ранніх вірувань виникли першими, віддаючи перевагу то фетишизму, то анімізму чи тотемізму. Та незаперечним для всіх є те, що виникнення релігійних уявлень зумовлене, з одного боку, способом життя ранньої людини, а з іншого, – розвитком пізнавальних, мисленневих її можливостей, яким уже були властиві, крім спостереження, примітивні абстрагування, фантазія, здатність створювати образи [4, с. 510].

Первісні релігійні вірування і релігійний культ ґрунтувалися на анімістичних уявленнях про нематеріальні, духовні сутності, про душу і духів. Ці уявлення спочатку були дуже конкретними. Душу ототожнювали з диханням, кров'ю, вважали, що вона міститься в серці, очах. Згодом почали уявляти, що вона розчинена в усій людині, вона є, але може існувати без тіла. Так виник первісний анімізм. Свої уявлення про надприродне люди образно викладали у своєрідних розповідях – міфах, які передавалися усно від покоління до покоління [5, с. 523].

Міф (грец. “ розповідь, переказ”) – це символічне уявлення людей про світ; витвір наївної віри, колективного художньо–образного мислення на чуттєвому рівні; оповідання про богів, героїв. Міф виконував роль світогляду, оскільки містив загальну оцінку світу, формував ціннісні орієнтири, норми поведінки й діяльності [14, с. 432].

У своїх працях митрополит А. Шептицький пише про те, що одні вчені (Дж. Месей, Н. Морозов, А. Древе та ін.) ототожнюють міф і релігію, інші ж, зокрема К. Леві-Строс, категорично не згодні з цим. Основою міфологічного світогляду було уособлення природи, уподібнення її до людини, перенесення на природу всіх людських якостей, насамперед, здатності діяти свідомо. Міфологічний світогляд формувався під час трудової діяльності людини. Водночас розвивалося її мислення, закладалися умови для формування системного світогляду [14, с. 432].

Предметом міфів були практичні дії людей у реальному світі, і тут міфи відігравали роль хранителя інформації. У міфах формулювались і усталювались моральні принципи та норми. Міфи мали й світоглядний зміст, вони в художній формі викладали погляди на світ, його походження, суть, порядок [5, с. 564]. У родовій общині свідомість людини вже була певною мірою свідомістю суспільною. Людина мала світогляд, на основі якого взаємодіяла з навколишнім світом. Первісну суспільну свідомість характеризували наївно-реалістичні погляди на світ, які перепліталися з нереалістичними, фантастичними. Усі вони відображалися в міфах. А міф на той час був головним носієм інформації, його запам'ятовували і передавали від покоління до

покоління [5, с. 483]. Погоджуємося з думкою С. Токарева про те, що міф був не тільки культом, носієм інформації, законом, зв'язком зі світом, а й самим життям для давнього суспільства та системою, що тримала, контролювала та створювала лад первісного людства.

Міфологічні образи закладали в сюжети давніх творів, які розкривали світогляд людей того часу – носіїв міфологічної свідомості, одним з яких є англосаксонська поема “Беовульф”, датована 1000 роком, що є цінним, унікальним і незамінним прикладом епосу давньоанглійської мови.

Представники “міфологічної школи” (О. Афанасьєв, Ф. Буслаєв, А. Кун, М. Мюллер, В. Шварц) у літературознавстві намагалися розшифрувати цей епос так: чудовиська уособлюють бурі Північного моря; Беовульф – добре Божество, приборкувач стихії; його мирне правління – благодатне літо, а його смерть – зима. В епосі символічно зображені контрасти природи: ріст і в'янення, підйом і занепад, молодість і старість. У тексті ці контрасти можна трактувати в етичному плані як опозицію добра і зла. Проте, існують погляди тих (І. Кошева, А. Мейє) критиків, які заперечують епічний характер поеми і вважають її твором клірика або ченця, що знав і використав ранньохристиянську літературу. Ці погляди становлять і донині не розв'язану дискусію про те, що ж відображено в “Беовульфі”: “дух християнства або це релікт язичницької свідомості [4, с. 94].

Автор і його герої часто згадують Господа Бога; в епопеї є натяки на біблійні сюжети; язичництво явно не сприймається. Разом з тим, “Беовульф” рясніє посиланнями на Долю, яка то виступає як знаряддя творця й ідентична божественному Провидінню, то фігурує як самостійна сила. Але віра в Долю посідала центральне місце в дохристиянській ідеології германських народів. Родова кровна помста, яку церква засуджувала, хоча й змушена була миритися, в поемі прославляється і вважається обов'язком, а неможливість помсти розцінюється як найбільше нещастя. З цього випливає припущення щодо суперечливості ідеологічної ситуації в поемі. Але це протиріччя життя, а не проста неузгодженість між більш ранніми та подальшими редакціями поеми. Англосакси VII–VIII століть були християнами, але християнська релігія на той час не стільки пододала язичницьке світосприйняття, скільки відтіснила його з офіційної сфери на другий план суспільної свідомості. Церкві вдалося зруйнувати поклоніння язичницьким божествам, жертвопринесення їм. Що ж стосується форм людської поведінки, то тут справа йшла набагато складніше. Мотиви, які рухають вчинками персонажів “Беовульфа”, визначаються аж ніяк не християнськими ідеалами і покірності волі Божій [12, с. 225].

Те, що релігійно-ідеологічний клімат, в якому створювалася пам'ятка “Беовульф”, був не однозначним, підтверджується й археологічною знахідкою в Саттон Ху (Східна Англія). Тут у 1939 році було знайдено поховання у човні знатної особи, що датується серединою VII століття. Поховання було здійснене за язичницьким обрядом, разом з цінними речами (мечами, шоломами, кольчугами, кубками, прапором, музичними інструментами), які могли знадобитися королю в іншому світі [14, с. 42].

Те, що в цьому “багатошаровому” розумінні сил зла переплітаються язичницькі й християнські уявлення, не випадково, адже і розуміння Бога-творця в “Беовульфі” теж своєрідне. У поемі неодноразово згадується “Повелитель світу”, “Могутній Бог”, який жодного разу не названий Спаситель Христос. У свідомості автора і його аудиторії, мабуть, не має місця Небу в Богословському смислі.

Старозавітні компоненти нової релігії, більш зрозумілі колишнім язичникам, переважають над Євангельським вченням про Сина Божого. Зате в “Беовульфі”

йдеться про “героя під небесами”, про людину, яка дбає не про спасіння душі, а про утвердження в людській пам’яті земної слави. Поема закінчується словами: “[...] з усіх земних вождів Беовульф більше за всіх був щедрим, милостивим до своїх людей і жадібний до слави” [15, с. 62].

Підводячи попередні висновки, зазначимо, що первісна культура започаткувала міфологічну свідомість людства в цілому та дала змогу розвинути уявлення про світ на основі первісних вірувань, поклоніння, зразків давнього мистецтва і мислення. Це засвідчує той факт, що давнє суспільство перебувало у синкретичному зв’язку з природою; люди вірили та шанували Вищі сили, сприймали та передавали знання через міфи, які були законами, носієм інформації та сакральним світом первісного суспільства. Одним із носіїв такої інформації вважається давньоанглійська поема “Беовульф”, в якій простежується первісне світобачення, міфологічні образи, боготворіння та звеличування природи, а також окремі християнські мотиви. Останні поступово прийшли на зміну язичницьких, що спрямувало первісне суспільство до культурного розвитку та подальшої еволюції свідомості. Саме ці процеси зумовили поступовий перехід давнього людства до системного світогляду та іншого світосприйняття, насамперед, диференційованого.

Л і т е р а т у р а

1. *Бацевич Ф. С.* Основи комунікативної лінгвістики / Флорій Сергійович Бацевич. – К. : Академія, 2004. – 342 с.
2. *Гринев Гриневич С. В.* Современные проблемы антропологистики / С. В. Гринев Гриневич // Антропология языка. – 2010. – № 1. – С. 37–75.
3. *Максименко С. Д.* Загальна психологія : підр. [для суд. вищ. навч. закл.] / С. Д. Максименко, В. О. Соловієнко. – К. : МАУП, 2000. – 182 с.
4. *Соколова З. П.* Животные в религиях / Зоя Петровна Соколова. – М. : Наука, 1972. – 213 с.
5. *Тайлор Э. Б.* Первобытная культура / Эдвард Бернетт Тайлор. – М. : Знания, 1990. – 548 с.
6. *Токарев С. А.* Религия в истории народов мира / Сергей Александрович Токарев. – М. : Политиздат, 1964. – 623 с.
7. *Токарев С. А.* Ранние формы религий / Сергей Александрович Токарев. – М. : Мысль, 1990. – 575 с.
8. *Тураев В. А.* История Древнего Востока / Василий Андрианович Тураев. – Л. : Мысль, 1936. – 515 с.
9. *Удальцова З. В.* Византийская культура / Зинаида Владимировна Удальцова. – М. : Наука, 1988. – 288 с.
10. *Франк С. Л.* Духовные основы общества / Семен Людвигович Франк. – М. : Республика, 1992. – 511 с.
11. *Фрейд З.* Психоанализ, религия, культура / Зигмунд Фрейд. – М. : Республика, 1992. – 545 с.
12. *Фрейд З.* Тотем и табу / Зигмунд Фрейд. – М. : Республика, 1997. – 459 с.
13. *Черній А. М.* Антропологічна цілісність у релігієзнавчому вимірі / Анатолій Михайлович Черній. – К. : Українські пропілеї, 1996. – 228 с.
14. *Шахнович М. И.* Глобальные проблемы современности и модернизация идеи бога / Михаил Иосифович Шахнович. – К. : Политиздат Украины, 1990. – 239 с.
15. *Шептицький А.* Письма–послання (1939–1944) / Андрей Шептицький. – Л. : Фонд Духовного відродження ім. Митрополита Шептицького, 1991. – 454 с.
16. *Штернберг Л. Я.* Первобытная религия в свете этнографии / Лев Яковлевич Штернберг. – Л. : Наука, 1969. – 431 с.

R e f e r e n c e s

1. *Batsevych F. S.* Osnovy komunikatyvnoyi linhvistyky / Floriy Serhiyovych Batsevych. – K. : Akademiya, 2004. – 342 s.
2. *Hrynev Hrynevych S. V.* Sovremennye problemy antropolynhvistyky / S. V. Hrynev Hrynevych // Antropolohyya yazyka. – 2010. – № 1. – S. 37–75.
3. *Maksymenko S. D.* Zahal'na psykhohohiya : pidr. [dlya sud. vyshch. navch. zakl.] / S. D. Maksymenko, V. O. Soloviyenko. – K. : MAUP, 2000. – 182 s.
4. *Sokolova Z. P.* Zhyvotnye v relyhyyakh / Zoya Petrovna Sokolova. – M. : Nauka, 1972. – 213 s.

5. Taylor É. B. Pervobytnaya kul'tura / Édvard Bernett Taylor. – М. : Znannya, 1990. – 548 s.
6. Tokarev C. A. Relyhyya v ystoryy narodov myra / Serhey Aleksandrovych Tokarev. – М. : Polytyzdat, 1964. – 623 s.
7. Tokarev S. A. Rannye formy relyhyy / Serhey Aleksandrovych Tokarev. – М. : Mysl', 1990. – 575 s.
8. Turaev V. A. Ystoryya Drevneho Vostoka / Vasylyy Andryanovych Turaev. – L. : Mysl', 1936. – 515 s.
9. Udal'tsova Z. V. Vyzantyyskaya kul'tura / Zynayda Vladymyrovna Udal'tsova. – М. : Nauka, 1988. – 288 s.
10. Frank S. L. Dukhovnye osnovy obshchestva / Semen Lyudvyhovych Frank. – М. : Respublyka, 1992. – 511 s.
11. Freyd Z. Psykhoanalyz, relyhyya, kul'tura / Zyhmund Freyd. – М. : Respublyka, 1992. – 545 s.
12. Freyd Z. Totem y tabu / Zyhmund Freyd. – М. : Respublyka, 1997. – 459 s.
13. Cherniy A. M. Antropolohichna tsilisnist' u relihiyeznavchomu vymiri / Anatoliy Mykhaylovych Cherniy. – К. : Ukrainyins'ki propileyi, 1996. – 228 s.
14. Shakhnovych M. Y. Hlobal'nye problemy sovremennoy y modernyzatsyya ydey boha / Mykhayl Yosyfovych Shakhnovych. – К. : Polytyzdat Ukrainy, 1990. – 239 s.
15. Sheptyts'kyu A. Pys'ma–poslannya (1939–1944) / Andrey Sheptyts'kyu. – L. : Fond Dukhovnoho vidrodzhennya im. Mytropolyta Sheptyts'koho, 1991. – 454 s.
16. Shternberg L. YA. Pervobytnaya religiya v svete etnografii / Lev Yakovlevich Shternberg. – L. : Nauka, 1969. – 431 s.

Карлова В. А. Лингвоантропогенез и его отображение в реликтах древнего художественного сознания.

В статье рассматривается проблема формирования архаического мышления и его отображение в реликтах древнего художественного сознания. Анализируются взгляды исследователей по поводу синкретизма древнего сознания, связанного с верованиями, мифологическим мировосприятием и жизненным укладом. В качестве примера приведена древнесаксонская культурная памятка “Беовульф” как артефакт древнего художественного сознания.

Ключевые слова: древнее художественное сознание, синкретизм, древнесаксонская поэма “Беовульф”.

Karlova V. A. Lingvoanthropogeny and its Reflection in Relicts of the Ancient Fiction Consciousness.

The article deals with the problem of the ancient intellection forming and its reflection in the ancient fiction consciousness. It is analyzed the scientist's points of view according to the syncretism of ancient consciousness, which is connected with religions, mythological world-view and way of life. It is described the cultural Old-Saxon memorial “Beowulf” as the artifact of the ancient fiction consciousness.

Keywords: ancient fiction consciousness, syncretism, Old-Saxon poem “Beowulf”.

Качмар О. Ю.

ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

**ВЗАЄМОДІЯ ВЕРБАЛЬНИХ І НЕВЕРБАЛЬНИХ КОМПОНЕНТІВ
В АНГЛОМОВНОМУ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНОМУ ДИСКУРСІ**

У статті описано взаємозв'язок і взаємозалежність вербальних і невербальних засобів комунікації крізь призму діяльнісного підходу; проаналізовано наявні класифікації невербальних засобів комунікації; виявлено специфіку взаємодії вербальних і невербальних компонентів в англomовному психотерапевтичному дискурсі.

Ключові слова: психотерапевтичний дискурс, вербальні і невербальні засоби, інтеракційна модель.

Мовлення є основним засобом комунікації, але не вся інформація передається за допомогою слів. Розширення спектру невербальних ресурсів, якими послуговуються